

Kimdir döyən qapımı?!

...Hərdən-birdən "şairlik azarına tutulanda" şeir yazıram... Elə bil şeir hansısa sıxılmış, bir neçə misraya, beytə, bəndə sığdırılmış müxtəlif hissələrin, düşüncələrin əksidir. Bəlkə hər misranı açsan, həll eləsən, daha ətraflı danışmaq istəsən, başqa janrlarda da nə isə alınar. Amma nədirsə, ilin sonu yaxınlaşdıqca izahsız bir şeir ovqatı yaranır. Yenisi yaranmasa da, nə zamansa yazılmış müxtəlif misralar beynimi qurcalayır. Həm öz yazdıqlarım, həm də atamın, anamın və başqa sevdiyim şairlərin...

Zəngin ilin axırında lap əvvələ, dünyanı təzə-təzə öyrənməyə başladığım günlərə, aylara, illərə gedirəm sanki... Balacayam, indidən baxanda lap balaca; gənc, gözəl qadının, anamın əlindən tutub gəzirəm bağın içində, birdən sakitcə çağırıram onu - mənim neçə yaşım var?! - soruşuram. Əynindəki zövqlü geyimi də, üzündəki mehriban ifadə və gözlərindən daşan işıq da indiki kimi yadımdadı. Elə uzun gəzintilərimizdə bir yandan suallarım, o biri tərəfdən də anam dediyi kimi - "qart" uşaq ədalarımla, tələblərimlə yorurdum da onu... "Niyal, götür də məni qucağına, axı balaca ayaqlarım yoruldu?!" Bunu da mən deyirəmmiş...

Anamın mənə həsr elədiyi şeirdəki - "Körpə ayaqların yaman yorulmuş" - misrası bu erköyünlüyümdən gəlir. Nəslimizdə uzun illər balaca uşaq olmadığından lap çox əzizləyərmişlər məni. Bağda cavan qızların - anamın, bibilərimin əlinə balaca oyuncaq kimi düşmüşdüm elə bil. Bir dəfə hətta sözü bir yerə qoyublarımı ki, mən otağa girəndə özlərin elə aparsınlar, sanki məni tanımırlar... Mən də hər zaman bu cavan xanımların - doğmalarımın mehriban, nəvazişli münasibətinə alışmış balaca, "bu kimdi, kimin uşağıdı, hardan gəlib bura?!" - kimi suallarını eşidəndə dodağımı büzmüşəm. "Mənəm də, öz Anarınızam da, tanımırsız məni?!" - deyib ağlamsınmışam... Cavabıma necə ürəkdən gülmələri də, məni bağrılarına basıb könülümü almaları da yadımdadı. Əslində bu yaddaş məsələsini hələ də özüm üçün tam həll etməmişəm; beyin izahsız məntiqlə nələrisə silib atır, nələrisə lap dünən olmuş kimi kino fraqmentinə çevirir xatirimizdə; bəzən elə dünən gördüyüm bir adamın, ən adi məişət əşyasının adını yada salmaqda çətinlik çəkirdim, amma əlli il əvvəl oxuduğum əsərin cümlələri kitabın səhifəsində olduğu kimi gözümün önünə gəlir... Uşaqılıq xatirələrim də belədir. İlin

son ayında gecə yarısında uzaq illərin o tayına xəyalən səfərə çıxanda qapqara buz soyuq da kəsir əl-ayağımı... Xalqın soyuq haqqında “qara buz” ifadəsini niyə işlətdiyini də dəqiq anlayıram.

Müharibə yadına düşür. 1418 gün, dörd il davam edən dünya savaşı. Üç yaşından üç ay keçmişdi. Müharibə iyunun 22-də, ilin ən uzun günündə başlamışdı, amma mənim yadımda müharibənin ilk dövrü nə isə qaranlıq və çox soyuq bir dövr kimi qalır. Yəqin ona görə ki, müharibənin bütün qorxusu ailəmizə payız aylarında atamın cəbhəyə getdiyi vaxtdan daha kəskin duyulmağa başladı. Qış aylarının soyuğunda qoşunlarımızın şəhər-şəhər geri çəkilmələri, atamın yoxluğunun sazağı qarışmışdılar, qaranlıq hissi də tezliklə bütün pəncərələrimizin qara ilə örtülməsi, küçəyə hardansa bir azacıq işıq sızarsa, buna görə cəzalandırılmaq xofu əlavə olunurdu. Küçələrdə zülmət qaranlıq idi. Anamın uzunsov cib fənəri yadımda qalır. Hərdən məni də özümle axşamın gec saatlarında radio komitəsinə aparırdı. Amma məni verilişləri canlı səsləndirdiyi üçün, studiyaya girməyə təbii ki, qoymurdular. Ora girmək inadımı, şıltaqlığımı yenmək üçün anam məni inandırardı ki, studiyanın içi işıqsızdır, ora qapqaranlıq bir otaqdır.

Qapqara otaqdan çıxan səslər qara boşqab reproduktorlara ötürülürdü, ordan hamıya çatırdı. Həm rus, həm də Azərbaycan dilində xəbərlər verilir. Bunu böyüklərin köks ötürmələrindən anlayırdıq - filan yer, filan şəhər də faşistlərin əlinə keçdi. Qara boşqabdan gələn xəbərlər sanki dəhşətli, qorxunc bir zülmət dünyasından gəlirdi, nə-nənin danışdığı nağıllardakı zülmət dünyasından, Məlik Məmmədinin düşdüyü dərin quyunun dibindən. Kinoxronikalarda xəritə göstərirdi və bu xəritələrdə qara bir sel kağıza yayılmış mürəkkəb ləkəsi kimi ağ ərazilərin üstünü qarış-qarış tuturdu. Odur ki, qaranlıq, zülmət - müharibə dövrün-

dən indiyəcən şüurları varlığında qalıqları yaşayan bir vahimədir. Hərdən anam məni də özümle evimizin damına qaldırırdı. Yaşadığımız evin sakinləri damda sırayla növbə çəkməli idilər. Nəyin növbəsini çəkirdilər, hələ mənə tam aydın deyil. Əgər təxribatdan qorxurdularsa, belə bir təxribatın qarşısını zərif qadın və üç yaşında uşaq necə ala bilərdi, düşmənin təyyarələrinin hücumu nəzərdə tutulurdusa, yenə bu növbələrin nə əhəmiyyəti vardı?!

Bu soyuğun və qaranlıq xatirələrin içində atamın müharibədən qayıtmağı, küçədə durub onun gəlişini gözləməyimiz və məhz mənim onu birinci görməyimin fərəhi gur işıq kimi gözlərimi qamaşdırır, ipisti məlhəm kimi canıma yayılır. İndi atamın müharibədən mənə yazdığı şeirləri də ayri-ayrı oxuyuram...

Beş yaşında böyük bacım Fidan, on yaşım olanda Təranə dünyaya gəlirlər. Yəqin mənim uşaqlıq “monopoliam” da elə bununla bitib. Bacılarımla Buzovna bağımızdakı qayğısız uşaqlığımızın min bir oyunları, zarafatları, şıltaqlıqları yaxşı yadımdadı... Yəqin o xatirələrin bəziləri yazılarıma da hopub, onlara da təsir edib. Yaşca Fidandan böyük olduğumdan sui-istifadə edərək: belə geyinmə, elə geyin, ora getmə, bura get, - deyər bacımı yersiz incitdiyim məqamlar da yadıma gəlir. Hələ bağda bir axşam işığı yandırarkən elektrik Fidanı yüngülvari gizildətməyi və dərhal: “Anar, di sağ ol, mən öldüm” - deyər tam ciddiliklə mənimlə “vidalaşmağı...”

Yaş fərqi elə çox olmasa da, bacılarıma övladım kimi baxırdım sanki... Mən orta məktəbin son sinfində oxuyanda Təranə birinci sinfə daxil olmuşdu. Çox vaxt onu məktəbə mən aparırdım. Bəzən mənim yeyin addımlarımla ayaqlaşa bilməyib geri qalırdı. Olurdu ki, hövsələsizlik edərək onu qucağıma alıb aparırdım. Təxminən on ildən bir az ar-

tıq zaman keçəcəkdə və mən elə məktəb illərimdən, daha doğrusu, 7 yaşında sevib-seçdiyim ömür-gün yoldaşım Zemfira ilə birgə ilk bələmizi - Turalı böyütməyə başlayacaqdıq. Və mən leysan yağışlı günlərin birində balaca Tural qucağımda sel-suyun içiylə Ənvər Məmmədخانının evinə tələsəndə çətinliklə, üst-başımız da, ayaqlarımız da islanə-islanə gətirdiyimiz məqamda oğlum gözləmədiyim bir söz deyir: “Yuka (uşaqlar Ənvəri belə çağırırdılar) da elə bilir biz kefdəyik...” İndi ən müxtəlif vəziyyətlərdə bu replika elə yerinə düşür ki... Hə, bir də Turalın yəqin beş yaş olardı, ona söz vermişdim ki, səhər Bir may nümayişinə aparacam. Amma gecə yatdığımında səhər yuxuya qalmışdım, heç cür yerimdən durmaq istəmədim. Turaşa elə hey gəlib məni dümsükləyirdi: - “Dur, dur” - Bir May qurtarı axı...”

Tural Rəsul babasının, Nigar nənəsinin ilk nəvəsiydi. Atam ensiklopediyada işləyəndə hər fasilədə nəvəsinə yanına gətizdirir, ya da Bulvara gedib orda görüşürdü onunla. Səkkiz il sonra Günel dünyaya gələndə də Nigar Rəfibəylinin yazdığı kimi “Məhəbbətləri bölünmədi”...

Görünür, xarakter elə lap erkən uşaqlıqdan özünü büruzə verir. İki yaş, ya iki yaş yarımındaydı Günel, təzəcə dil açmışdı. Turala Zemfira məndən danışib gileyənirmişlər: yaman çox işləyir, dincəlmək nədir bilmir, səhhətinə, yeyib-icməyinə, geyinib-kecinməsinə heç fikir vermir... Bu söhbətə fikir verməmiş kimi dinib-danışmayan Günel birdən dözə bilmir: - Ataşka bir az yaxşıdır - deyir. Bu, qızımın həyatda məni ilk müdafiəsi idi.

1981-ci il ailəmizin ən ağır iliydi. Yüz günün içində atamı və anamı itirmişdik. Təxirə salınması mümkün olmayan bir məcburiyyətlə Şuşada “Üzeyir ömrü” filmi çəkirdim. Hər cümə axşamı Bakıya uçur, ehsanı verir, yenə çəkilişə qayırdıq. Mən filmə məşğul olduğum saatlarda

Zemfira Günəli şəhərdə gəzdirir, Cıdır düzünə, Üzeyir bəyin, Natəvanın evlərinə aparırdı, Zemfira o vaxt Mir Möhsün Nəvvabın tədqiqatıyla məşğul idi. Hər dəfə yollarını Nəvvabın evinin yanından salanda Günel: “Yenə Nəvvabdan danışacaqsan?” - deyər soruşmuş. Balaca Günel “Üzeyir ömrü” filmində bəstəkarın ailə üzvləri sırasında çəkilib. Bəzən axşam gəzintilərinə mən də qoşulurdum. Məni fikirli görən Günel böyrümə qısılib: “Nədi, ata, babayla nənə yadına düşdü?” - deyirdi. Doqquz yaşlı qızcağazın bu həssaslığını heç vaxt unutmuram. Yeni il ərəfəsində bu adda-budda işıqlı xatirələr həm də ömür yolunda düzülmiş fənərlər təsiri bağışlayır. Turalın və Günəlin uşaqlığını düşünən kimi xatırlayıram. Və yaddaşında onların da balalarının-Rəsulun, Anarın, Dənizin, Sezenin balacılığını valideynlərinin uşaqlığı ilə yanaşı götürəm sanki. Mənim düşüncəmdə onlar yaşiddilər elə bil, uşaqlıqları da yanaşı, birgə keçib.

Yadımdadı, günlərin birində balaca Anar böyük marketlərdən birinə aparıb, “nə istəyirsen seç” alq - demişdim. Gözütöx adasını, bəlkə mənə qıymadığı üçün, bəlkə utandığından nəse götürmək istəməyəndə, onu ürəkləndirməkdən ötrü - Mən Turalın atasıyam axı, ona aldırırsan nə istəsən, məndən də çəkinmə - demişdim. Uşağın üzündəki təccüb yadımdan çıxır. Sonralar valideynlərinə irad tuturdu - bəs mənə niyə deməmiş Anar baba Turalın atasıdır?! - deyər. İndi Anar ingiliscə roman yazır, özü bəstələdiyi musiqilərə rep qoşur, mənimlə bərabər imza günündə oxucularla görüşür. Baxıb düşünürəm, bu uşaqlar nə tez böyüdülər belə?!

...Yayda Zugulbadə bağda Əhməd bəy Ağaoğlunun “Mən kiməm” adlı əsəsini oxuyurdum. Füzulinin və Əhməd bəyin “Mən kiməm” sualıyla rastlaşdığım gündə bu sual elə tez-tez eşidirdim ki... Bap-balaca, təzə-təzə dil açan bir qızcağazın - Dənizin dilindən. İki yaş dörd aylıq qız nəvəm Dəniz

mənə yanaşır və birdən soruşurdu:

- Mən kiməm?

- Sən mənim ceyranımsan - deyirdim, - maralımsan, qəşəngimsən, gözəl-göyçək nəvəmsən - deyirdim.

Dediklərimin mənasını dərk edərək məmnun-məmnun dinləyir və mən onu sınamaq üçün səsimi dəyişmədən, eyni tonda, eyni intonasıya ilə:

- Meymunumsan - deyən kimi dərhal:

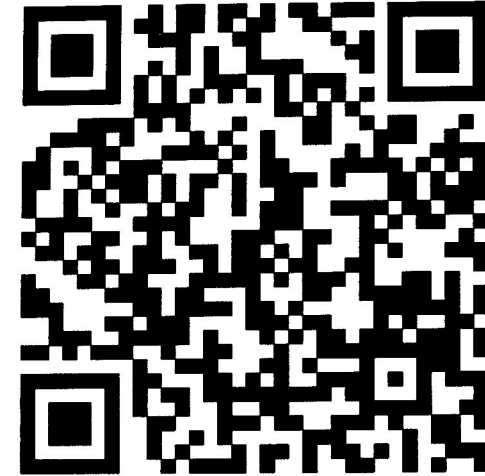
- Omaz - deyir. "Omaz" - olmaz onun dilində ən qəti, ən ötkəm, təkzibolunmaz "yox" idi. Yamanca hikkəli qız idi. Anası ona laylay çalır, yatırdırırdı - "laylay dedim yatasan, qızıl gülə batasan"... Heç də yatmaq fikrində olmayan Dəniz başını qaldırıb qeyzlə: - yatmıram, qızıl gülə də batmıram - deyirdi. İndi Dənizin oğlu, mənim ilk nəticəm Murad da eyni cür xarakter göstərir... Günel nəvəsiylə birgə çəkildiyi reklam çarxının rejissoruna irad tutur: bir, iki, üç demə, motor - de, biləcəm də çəkilişə başladığını. İşdən bağa gələndə görürəm ki, heç kəs yoxdu, harasa gediblər... Bir azdan gələndə Murada onun yaşına uyğun küskünlüklə - bəs məni qoyub hara getmişən? - deyirəm. Ay Anar baba, guya mən evdə olanda neynirsən ki, elə otağında oturub işləyirsən də - deyə cavab verir. Bir azdan otağıma gəlib ağ və rəqlərdən götürür, öz aləmində əsər yazır. Bakı Kitab Mərkəzinin çap etdiyi "Muradın nağılları"ndan parçaları oxuyanda da yaman tələbkarlıqla qarşılayır... Yer üzündə yeganə çəkildiyi adam Rəsulun qızı Sevincdir. Sevinc gələnin kimi onu elə bağrına basır ki, Muradın təslim olmaqdan savaşı əlacı qalmır. Amma Sevinc də indiki uşaqların dediyi kimi - yaman özgüvənlidi, əllərin açıb Allaha şükür edir - Ay Allah, nə yaxşı sən bizə Sevuşu verdin! Uşaqlara aid xatirələrimin hər birinin sonunda - düz deyir - ifadəsi gəlir dilimə. Min-min illərdir insanlığın axtardığı bütün həqiqətlər

qətlər elə uşaqların dilindən səslənir ömrümüz boyu...

Bir vaxt müsahibələrimdən birində - uzun ömrün bir kədərli tərəfi var ki, dostlarını, doğmalarını itirə-itirə gedirsən - demişdim. İndi öz uşaqlığımdan başlayıb ta ki ailəmizin ən balacası Sevincə qədər xatirələrlə keçib getdiyim yol uzun ömrün ən böyük məziyyətini anladır mənə; bu uşaqları tanımaq, onları dinləmək, müşahidə etmək və onlar üçün yaşamaq, yazmaq...

XX əsrin son bədbin şeirini sualla başlamışdım - Kimdir döyən qapımı?! İndi isə "Qobustan"ın Uşaqlar sayı üçün yazdığım essenin sonunda bu sualın ardı kimi arzumu dilə gətirirəm, təki qapılarımızı döyən balalar olsun!

09 dekabr 2022

Məni Anar Dalgacıqanın ömrünün təbrikinə cavab verir, QR kodu qəndirib sildikdən cavab verir.